

Załącznik do sprawozdania z przebiegu i wyników konsultacji społecznych prowadzonych w związku z opracowaniem projektu programu pn. „Program aktywizacji gospodarczo-turystycznej województwa podkarpackiego poprzez promocję cennych przyrodniczo i krajobrazowo terenów łąkowo-pastwiskowych z zachowaniem bioróżnorodności w oparciu o naturalny wypas zwierząt gospodarskich i owadopylność – „Podkarpacki Naturalny Wypas III”.

Szczegółowe zestawienie uwag lub wniosków zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych					
Lp.	Zgłaszający	Część dokumentu do którego odnosi się uwaga (rozdział, strona, punkt)	Treść zgłoszonej uwagi	Uzasadnienie zgłoszonej uwagi	Odniesienie się i sposób wykorzystania uwagi, wyjaśnienie.
1.	Pani Marta Rzemieniuk Dyrektor Departamentu Zarządzania Zasobami Przyrody Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska	str. 7	Uwzględnianie "Strategii działania Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 r." jest bezcelowe, ponieważ okres ten dobiegł już końca.		Uwaga uwzględniona. Zapis zostanie usunięty z treści Programu.
2.	j.w.	str. 23	"Jej zadaniem jest przetwarzanie i uszlachetnianie produktów roślinnych na produkty zwierzęce." - zdanie jest niezrozumiałe. Co oznacza uszlachetnianie produktów roślinnych na zwierzęce? Produkcja rolnicza nie polega na przetwarzaniu produktów roślinnych na produkty zwierzęce, tylko na produkcji roślinnej oraz na produkcji zwierzęcej.		Wyjaśnienie do uwagi: Produkcja rolnicza polega między innymi na przetwarzaniu produktów roślinnych na produkty zwierzęce czyli ich uszlachetnianiu. Zwierzęta zjadając paszę (surowiec roślinny) wykorzystują zawarte w niej składniki pokarmowe i przetwarzając na mięso, mleko, wełnę. Proces ten nazywamy uszlachetnianiem. Produkcja zwierzęca, w przeciwieństwie do roślinnej, ma charakter przetwórczy z nastawieniem na uszlachetnianie produktów (pasz) wytworzonych w gospodarstwie [Ziętara 1998]. Ziętara W. 1998: Ekonomia

					i organizacja przedsiębiorstwa rolniczego, FAPA, Warszawa, 118.
3.	j.w.	str. 29	Proszę o podanie danych źródłowych potwierdzających "drastyczny spadek pogłowia podstawowych gatunków zwierząt na Podkarpaciu".		Uwaga uwzględniona. Zapis zostanie uzupełniony o treść: Rolnictwo w województwie podkarpackim w 2019 r. Urząd Statystyczny w Rzeszowie 2020 r.
4.	j.w.	str. 30	W jaki sposób przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wpłynęło na spadek opłacalności produkcji zwierzęcej, biorąc pod uwagę dopłaty na działalność rolniczą, w tym produkcję zwierzęcą? - odniesienie do stwierdzenia "spadek opłacalności produkcji zwierzęcej"		Uwaga uwzględniona. Tekst zostanie usunięty
5.	j.w.	str. 30	Co należy rozumieć pod pojęciem "chwastów łąkowych"?		Wyjaśnienie do uwagi: Są to gatunki z przypisaną liczbą Filipka (LWU) poniżej wartości 2 [Filipek, 1973]. Są to gatunki pomijane przez zwierzęta hodowlane lub gatunki o małej wartości pastewnej.
6.	j.w.	str. 30	Zamiast "inwazyjny rozwój gatunków obcych" proszę używać "rozwój inwazyjnych gatunków obcych"		Wyjaśnienie do uwagi: Stwierdzenie jest adekwatne do stanu rzeczy w przyrodzie tj. bardzo szybki rozwój gatunków obcych, nie koniecznie zaliczonych do grupy gatunków inwazyjnych.
7.	j.w.	str. 32	Należy podkreślić, że pozytywny wpływ na różnorodność biologiczną ma jedynie wypas ekstensywny. Nadmierna ilość DJP na hektar może prowadzić do wzrostu azotanów w glebie i wodach podziemnych i powierzchniowych.		Wyjaśnienie do uwagi: Niektóre zbiorowiska wypasane wymagają wypasu intensywnego np. psiary [Szary, 2020]. Zakładana obsada nie przekracza maksymalnej wielkości DJP na hektar tj. 2,0 DJP.
8.	j.w.	str. 45	Dane źródłowe o różnorodności gatunków pochodzące z 1962 r. są danymi historycznymi. Proszę stosować aktualne dane naukowe.		Wyjaśnienie do uwagi: Profesor Ernst Klapp pierwszy podał liczbę tysiąca gatunków jakie można spotkać na łąkach, dlatego został cytowany.

9.	j.w.	str. 85-86	Proszę o usunięcie informacji o większym zapotrzebowaniu na żywność w obecnych czasach niż w latach 40' XX w. Brak potwierdzenia w literaturze naukowej. Porównywanie wartości żywności w czasach obecnych z latami II wojny światowej jest bezcelowe. Sugeruje ono, że obecnie produkowana żywność jest 2-3 krotnie mniej wartościowa, co jest nieprawdą.		Uwaga uwzględniona. Treść <i>Programu</i> zostanie zastąpiona treścią: Do końca 2050 kraje Unii Europejskiej mają stać się obszarem neutralnym klimatycznie. Zawarta w niej strategia „Od pola do stołu” wpisuje się w proponowane działania. By mieć tyle samo dostępnych minerałów musimy obecnie zjeść 2 x więcej mięsa, 3 x więcej owoców, 4-5 x więcej warzyw niż w 1940-tym [Jones 2019]. Dodatkowe wyjaśnienie: Do literatury dodano Building New Topsoil Through The Liquid Carbon Pathway For Long Term Productivity And Profit - Dr. Christine Jones, Soil Ecologist, Australia, from the 2019 Conservation Tillage and Technology Conference, March 5 - 6, 2019, Ada, OH, USA.
10.	j.w.	str. 86	Proszę o usunięcie polemiki z materiałami IEEP na temat "zrównoważonej intensyfikacji" rolnictwa. Przytoczona publikacja nie ma wartości naukowej ani następstw prawnych w postaci legislacji UE. Jest próbą współpracy organizacji ekologicznych z koncernami chemicznymi w rolnictwie. Komisja Europejska nie promuje idei "zrównoważonej intensyfikacji".		Uwaga uwzględniona: Tekst zostanie usunięty
11.	j.w.	str. 88-89	Niezrozumiałe jest zamieszczanie w rozdziale "Pożądane działania w zakresie użytkowania łąk i pastwisk na najbliższe lata" postulatów, których regulacja leży w kompetencjach władz centralnych (ograniczenie stosowania pestycydów). Dodatkowo niektóre postulaty są sprzeczne z ideą poprawy różnorodności biologicznej, np. w pkt 3, gdzie proponuje się dosiewanie traw gatunków na paszę, czy w pkt 5, gdzie promuje się wysokie obciążenie pastwiska.		Wyjaśnienie do uwagi: Na wymienionych stronach brak jest informacji nt. ograniczenia stosowania pestycydów. W pkt. 3 mowa jest o wzbogaceniu różnorodności biologicznej. W pkt. 5 promuje się jedynie optymalne zarządzanie wypasem utrzymujące (przywracające) różnorodność biotyczną (optymalny tzn. najlepszy z możliwych w określonych warunkach).

12.	j.w.	str. 89 pkt 5	Skupianie dużej liczby zwierząt na małej powierzchni powoduje akumulację biogenów, które mogą przedostać się do wód podziemnych i powierzchniowych.		Wyjaśnienie do uwagi: Zakładana obsada nie przekracza maksymalnej wielkości DJP na hektar tj. 2,0 DJP.
13.	j.w.	str. 94	W rozdziale "IV.2. Wskaźniki rezultatu Programu" nie wskazano wartości bazowych, do których wskaźniki będą odnoszone (np. min. procent powierzchni objętej programem, minimalna liczba gatunków owadów zapylających na powierzchniach badawczych). Proponuje uwzględnić wskaźnik liczby odbiorców kampanii edukacyjnych.		Uwaga została uwzględniona i zostaną dodane wartości bazowe wskaźników: Min. powierzchnia łąk i pastwisk – 3 000 ha, Min. Powierzchnia łąk i pastwisk objętych formami ochrony przyrody – 3 000 ha. Min. Liczba gat. roślin wyst. Na stanowiskach badawczych – co najmniej 25 gatunków na każdym stanowisku badawczym Min. liczba gat. owadów zapylających wyst. na stanowiskach badawczych – co najmniej 10 gatunków na każdym stanowisku badawczym Min. liczba stanowisk badawczych – 20 stanowisk badawczych. Min. liczba podmiotów (stowarzyszeń, fundacji itp.) realizujących zadania w ramach Programu - 1 Min. liczba prowadzonych kampanii informacyjno-promocyjnych oraz szkoleniowo-informacyjnych realizowanych w ramach Programu - w ramach prowadzonych kampanii informacyjno-promocyjnych oraz szkoleniowo-informacyjnych realizowanych w ramach Programu określana jest w regulaminie otwartego konkursu ofert minimalna liczba odbiorców tych działań (działania kierowane są w szczególności do dzieci, młodzieży, rolników, pszczelarzy). Proponowany wskaźnik liczby odbiorców trudny jest do określenia z uwagi na aktualnie panujący stan epidemii w Polsce, z tego względu proponuje się uwzględnienia wskaźnika na etapie ustalania regulaminu otwartego konkursu. (Wyjaśnienia dotyczą także propozycji uwzględnienia wskaźnika liczby odbiorców kampanii edukacyjnych).
14.	j.w.	str. 103	Proponuje się uwzględnić pszczelarzy indywidualnych oraz edukację w zakresie ochrony zdrowia pszczół i		Wyjaśnienie do uwagi: Zaproponowane działania będą realizowane w ramach edukacji w zakresie owadów

			wspomagania ich odporności - ma to szczególne znaczenie (również dla innych owadów zapylających), ze względu na pogarszającą się sytuację patogenną pszczół i potrzebę wspierania pszczelarzy i rozwijania ich wiedzy w zakresie nowych rozwiązań.		zapylających. Szczegółowe tematy realizowane w tym zakresie będzie określał regulamin otwartego konkursu ofert w ramach którego realizowane będą założenia Programu „Podkarpacki Naturalny Wypas III”.
15.	Urząd Gminy Świlcza	V, str. 102	Zmianę zapisu :Przyjmuje się, iż na 1 ha powierzchni powinno przypadać nie mniej niż 0,6 DJP, a nie więcej niż 1,2 DJP, przy minimalnej powierzchni wypasu 1ha. Na zapis: Przyjmuje się, iż na 1 ha powierzchni powinno przypadać nie mniej niż 0,4 DJP, a nie więcej niż 1,2 DJP, przy minimalnej powierzchni wypasu 1ha.	Program PNW i jego główny cel to ochrona bioróżnorodności cennych terenów łąkowo pastwiskowych. Udział zwierząt gospodarskich w prowadzeniu wypasu to najlepsze rozwiązanie do zachowania bioróżnorodności. W zależności od terenu oraz liczby zwierząt, wskaźnik 0,4 DJP na 1ha powoduje, iż mniejsza liczba zwierząt wypasa większą liczbę powierzchni to nie oznacza, że nie jest zachowana bioróżnorodność. W zależności od stopnia porostu runi warunków pogodowych oraz części położenia województwa mniejsza obsada jest zasadna. Zwiększenie obsady może przyczynić się do wypadnięcia wielu cennych terenów tylko przez niespełnienie kryterium minimalnej obsady. Co negatywnie wpłynie na ochronę bioróżnorodności cennych terenów województwa.	Uwaga uwzględniona.
16.	j.w.	V, str. 102	Punktacja uczestnictwa w Programie powinna być poszerzona o walkę z siedliskami na których znajdują się gatunki inwazyjne jak np. Barszcz Sosnowskiego.	W dokumencie opisuje się dużo na temat biologicznej walki z gatunkami inwazyjnymi jakim jest Barszcz Sosnowskiego. Pozytywne właściwości wypasu w walce z Barszczami powinno być punktowane i uwzględnione w stawce dopłaty do tego działania	Uwaga uwzględniona.
17.	j.w.	IV.3. str. 95	Zmianę zapisu: Łączna szacunkowa wartość budżetu na realizację założeń Programu w latach 2021 – 2025 wynosić będzie 17 070 000 zł. Na zapis: Łączna szacunkowa wartość budżetu na realizację założeń Programu w latach 2021 – 2025	Przyjęcie do dofinansowania zwalczania gatunków inwazyjnych będzie skutkowało niewystarczającymi środkami na realizację wszystkich założeń Programu. Dlatego zasadnym staje się podniesienie budżetu Programu	Uwaga uwzględniona.

			wynosić będzie 17 300 000 zł.	celem zainteresowania organizacji pożytku publicznego do realizacji tego działania.	
18.	Departament Rozwoju Regionalnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego	Uwaga ogólna	Dokonanie uzupełnienia dokumentu.	Liczne zdania w dokumencie zaczynają się z małych liter.	Uwaga uwzględniona.
19.	j.w.	Uwaga ogólna	W Programie przywoływane są nazwy łacińskie gatunków roślin bez odpowiednika nazwy polskiej, pomimo odniesienia się w dalszej części Programu do nazwy polskiej	Gatunki roślin inwazyjnych przywołane są w nazwie łacińskiej, podczas gdy w części dot. np. <i>Możliwości udziału zwierząt gospodarskich w walce z inwazją kaukaskich barszczy</i> , odwołanie jest tylko do polskiego nazewnictwa – Barszcz Sosnowskiego. Sugerowane wprowadzenie systemu ujednoliconego i czytelnego nazewnictwa	Uwaga uwzględniona.
20.	j.w.	Uwarunkowania formalno-prawne Str. 7	1. W tego rodzaju dokumentach nie stosuje się zawiązania do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 2. Unijna Strategia ochrony Bioróżnorodności Biologicznej 3. <i>Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 roku</i> została zastąpiona przez <i>Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)</i>	1. Rozważenie usunięcia odwołania do Konstytucji RP. 2. W dniu 20 maja 2020 r. została opublikowana przez Komisję Europejską Strategia Bioróżnorodności do 2030 r. pod nazwą „Przywracanie przyrody do naszego życia” – ze względu na okres obowiązywania Programu 2021-2025 sugerowane odniesienie do tej Strategii. 3. Obecnie obowiązująca jest <i>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)</i>	Uwaga uwzględniona.
21.	j.w.	Uwarunkowania formalno-prawne	W związku z projektami dokumentów odnoszących się do nowej perspektywy finansowej na lata 2021 – 2027 w <i>Programie</i> powinny znaleźć się odniesienia do nich	W związku z horyzontem czasowym 2021-2025 wpisującym się w nową perspektywę finansową powinny znaleźć się nawiązania do Założeń Umowy Partnerstwa bądź projektu Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027 oraz Wspólnej	Uwaga uwzględniona.

				Polityki Rolnej na lata 2021-2027.	
22.	j.w.	Str. 18	Niezrozumiałe odniesienie do poprzednich i obecnej wersji Strategii rozwoju województwa – sugerowane pozostawienie wyłącznie <i>Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2030</i> .	„Sytuacja ta przekłada się na możliwości rozwojowe poszczególnych gmin, zwłaszcza w odniesieniu do produkcji rolniczej [Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2000-2006. Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020. Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030, uchwała nr XXVII/458/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 28 września 2020 r.”	Uwaga uwzględniona.
23.	j.w.	Str. 90	1. Niewłaściwa nazwa Strategii – „Głównym celem realizacji założeń <i>Strategii rozwoju województwa - Podkarpackiego 2030...</i> ” 2. Redakcja zapisu: „Wykorzystanie modelu rozwoju regionalnego zrównoważonego przestrzennie ma na celu ograniczenie kumulacji deficytów rozwojowych obszarów wiejskich w woj. podkarpackim w latach 2020 – 2030”.	1. Korekta tytuł na <i>Strategia rozwoju województwa - Podkarpackie 2030</i> . 2. Wprowadzenie zmian w zapisie: Wykorzystanie modelu rozwoju regionalnego zrównoważonego przestrzennie ma na celu ograniczenie kumulacji deficytów rozwojowych m.in. obszarów wiejskich w woj. podkarpackim w latach 2021 – 2030. Cel główny Strategii odnosi się do wszystkich obszarów w tym miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. Ponadto horyzont czasowy Strategii to 2021-2030.	Uwaga uwzględniona.
24.	j.w.	Str. 91-93	Przeredagowanie zapisów zgodnie z układem części kierunkowej Strategii: Główny cel Programu wpisuje się w obszar tematyczny Strategii rozwoju województwa - Podkarpackiego 2030 tj. „Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska” oraz odnosi się do priorytetu 3.8. „Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochrona i poprawianie stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu”. Zachowanie pełnej różnorodności biologicznej i	Przeredagowanie zapisów: Główny cel Programu wpisuje się w obszar tematyczny 3 Strategii rozwoju województwa - Podkarpackiego 2030 tj. „Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska” oraz odnosi się do priorytetu 3.8. „Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego, w tym ochrona i poprawianie stanu różnorodności biologicznej i krajobrazu”.	Uwaga uwzględniona.

		<p>krajobrazu województwa jest priorytetem Strategii, a także elementem budowania marki regionu. w ramach priorytetu zakłada się osiągnięcie następujących efektów działania:</p> <p>a) „Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego województwa”: ...</p> <p>b) „Poprawa świadomości ekologicznej społeczeństwa”: ...</p> <p>Zaplanowane w Programie kierunki działań wpłyną korzystnie na wzmocnienie terytorialnej spójności województwa podkarpackiego oraz na realizację Strategii w obszarze horyzontalnym tj. „Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku”. Obszarami strategicznej interwencji są obszary wiejskie. Realizacja Programu pozwoli na realizację celów szczegółowych tj.:</p> <p>a) „rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich” poprzez m.in. wzmocnienie sektora rolnictwa. Strategicznym działaniem jest również aktywizowanie społeczności do podejmowania działalności gospodarczej wykorzystującej endogeniczne zasoby obszaru jako elementu konkurencyjności i zwiększenia dochodów ludności. Zakładane działania: ...</p> <p>b) „integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym” poprzez wielokierunkową aktywizację społeczności lokalnej. Grupy społeczne powinny także współuczestniczyć w zarządzaniu lokalnymi zasobami. Zakładane działania: ...</p>	<p>Zachowanie pełnej różnorodności biologicznej i krajobrazu województwa jest jednym z priorytetów Strategii, a także elementem budowania marki regionu. W ramach priorytetu zaprojektowano następujące kierunki działań:</p> <p>a) 3.8.1 „Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego województwa”: ...</p> <p>Zaplanowane w Programie kierunki działań wpłyną korzystnie na wzmocnienie terytorialnej spójności województwa podkarpackiego oraz na realizację zapisów Strategii w obszarze horyzontalnym 7.4 „Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku”. Ponadto należy podkreślić, iż obszary wiejskie zostały zdelimitowane na poziomie regionalnym jako Obszary Strategicznej Interwencji. Realizacja Programu pozwoli na realizację zakładanych kierunków działań tj.:</p> <p>a) 7.4.2 <i>Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich</i> poprzez m.in. wzmocnienie sektora rolnictwa. Strategicznym działaniem jest również aktywizowanie społeczności do podejmowania działalności gospodarczej wykorzystującej endogeniczne zasoby obszaru jako elementu konkurencyjności i zwiększenia dochodów ludności. Zakładane działania: ...</p> <p>b) 7.4.3 <i>Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym</i> poprzez wielokierunkową aktywizację</p>	
--	--	---	---	--

				społeczności lokalnej. Grupy społeczne powinny także współuczestniczyć w zarządzaniu lokalnymi zasobami. Zakładane działania: ...	
25.	j.w.	Str. 96	Sugerowane doprecyzowanie zapisów odnoszących się do systemu wdrażania Programu, w tym określenie roli Zarządu Województwa.	Na str. 100 jest zapis: „ <i>Zakłada się iż organizacje pożytku publicznego tj. stowarzyszenia, spółdzielnie socjalne, fundacje, zrzeszenia i inne formy organizacji, będą bezpośrednimi beneficjentami Programu. Ich rolą będzie koordynowanie realizacji Programu i bezpośrednia obsługa beneficjentów uczestniczących w Programie</i> ”. Usystematyzowanie zapisów, iż to Zarząd Województwa pełni rolę koordynatora Programu.	Uwaga uwzględniona.
26.	j.w.	Str. 111 VIII.1. Ocena wykorzystanych źródeł informacji	Sugerowane przeredagowanie zapisów.	W tej części dokumentu zapisy powinny wskazywać, iż zaprojektowany system wskaźników pozwoli na jego właściwe monitorowanie.	Uwaga uwzględniona.
27.	j.w.	Str. 115 VIII.2. Analiza materiałów i dokumentów strategicznych 3. Zgodności Programu z prawem miejscowym	1. Niewłaściwa nazwa Strategii i uchwała – „...w <i>Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego – Podkarpackie 2030</i> przyjętą uchwałą nr 198/4049/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 14 września 2020 r.” 2. Dodanie „Kierunek działań 3.8.1” przed tytułem <i>Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego województwa</i> 3. Dodanie „Kierunek działań 3.8.2” przed tytułem <i>Poprawa świadomości ekologicznej społeczeństwa</i>	1. Wprowadzenie zapisu: „...w <i>Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030</i> przyjętą uchwałą nr XXVII/458/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 28 września 2020 r.” 2. i 3. Zachowanie układu części kierunkowej Strategii.	Uwaga uwzględniona.